

12.
PROPITIO NVMINE!
PHRENITIS ET PARA-
PHRENITIS

SVB CLEMENTISSIMIS AVSPICIIS
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI
DOMINI
GVILIELMI HENRICI
SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM, AN-
GARIAE ET VVESTPHALIAE DVCIS
ET RELIQA

NEC MINVS
BENEVOLO GRATIOSISSIMAE MEDICAE FA-
CVLTATIS INDVLTV
PVBLICO BRVDITORVM EXAMINI SVB-
MITTVNTVR

A
PRAESIDE
HENRICO IACOBO STÜVEN
M. D.

RESPONDENTE
GEORGIO PHIL. SPANGENBERG

KLETTENB. HOHENST.
AD DIEM XVIII MARTII M DCC XXIV
H. L. Q. C.

IENAE
LITTERIS FICKELSCHERRIANIS.

PROFITIO INIMICI
PHRENTIS ET PARA
PHRENTIS

SUB CLEMENTISSIMO
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI
D O M I N I
GUILIELMI HENRICI

SALUTEM IN DOMINA
CARAE ET VESTRAE DILECTIONIS
ET REVERENTIAE
NEOPLACITO
BENEVOLO GRATIOSISSIMAE MEDICAE EA
CITATIS IMPETU
EVALUO REVERENTIAE
MITTENDUM

PER ALIUM
HENRICO IACOBO STUVE
M D

BERG
GEORGIO FRIEDRICH BERG
AD DIEM XVO MARTII M DCC RIV

LENAE
MITHRAS FICKELSCHERIANIS

CAP. I.
DE
PHRENITIDE.

§. I.

Uminis summi & benignissimi sub
humani corporis aedificatione nu-
tum fuisse, non tantum vt homo
viueret, sed etiam vt prudenter
viueret, id ex eo dispalescit, quod
corpori facto, & ad motus vitales
subeundos aptato, animam insuf-
flaret, quae motus istos ad rectae
rationis normam temperaret, atque molliret. * Et li-
cet ipsa corporis nostri materialitas, &, ex diuersae in-
dolis corpusculis facta, compositio, morborum feracis-
sima mater sit, mens quoque vel sola, quam nouimus,
immaterialitate morbi expertem se monstret, & hinc
recte *ανανης* dicatur; attamen, si arctissimum inter
corpus & mentem commercium, ipsasque motus le-
ges, sub compositione corpori nostro inditas, reputes,
forsan non inepte in deliriosis mentem aegrotare, di-

A 2

ceres,

* Genes. II. v. 7.

ceres, quod veteres agnoscentes furiosum delirium phrenitidem vocabant, quasi dicerent mentis inflammationem.

§. II. Omnipotens enim, dum materiale cum immateriali, corpus nimirum cum mente, commiscebat, intendebat, vt, quando corpus moueretur, mens corporis motus perciperet, pro perceptione cogitaret, pro cogitatione iudicaret, & prout mens cogitaret, ita motus in corpore sequerentur, cuius legis ratio est absoluta Dei voluntas, & omnipotentiae manifestatio.*
Quemadmodum itaque corpus nostrum tunc morbosum dicitur, quando motus vitales minus recte celebrantur, adeoque ex motibus corporis laesis morbus stabilitur, & cognoscitur; ita mentem tunc demum aegrotare, verum videtur, vbi neque perceptio, neque cogitatio, neque iudicium, pro obiecti indole fiunt, sed omnia insulse aestimantur.

§. III. Ne vero vanum hoc videatur istis, qui non intelligunt, morbum in se consideratum materialem non esse, sed solam morbi causam materialitatem inferre; hinc libenter concedimus, morbositatem mentis in foro medico communiter de partibus, quibus anima strictius vtitur, sumi, & mentis adfectus dicere plerumque liquidi nervosi vitia in crasi & motu. Et ita phrenitis confusa simul furiosa, cogitatio est, ex magna febre orta, anomalam liquidi neruei in crasi & motu pro fundamento habens, quae veteribus exprimebatur per difficultatem aut impedimentum mentis.**

§. IV.

* Vid. *Fr. de Cardemoy discernement du corps & de l'Ame.*

** a difficultate aut impedimento mentis vocabatur Phrenitis,

§. IV. Grauiſſimus hic morbus ipſis ſtatim medicinae parentibus de facie ſat notus, quoad adſcien- di modum minus recte iis innotuiſſe videtur. Primis enim artis initiis morbus hic ſtagnatio, ſeu obruſio corpusculorum in cerebri membranis * audiebat, qua ipſa morbi appellatione, non ſolum morbum & cauſam eius non ſatis interſtinguebant, ſed & contra ipſum morbi modum multum peccabant. Hunc errorem artis filii, nepotesque agnoſcentes, ex ipſo morbi modo & phaenomenis, non tam ſtagnationem, quam potius auctam corpusculorum motitationem, & inde calorem fortem factum, morbum phreniticum generare autumabant, vnde ex inflammatione cerebri, & praeprimis eius inuolucrorum morbum ſtabiliri ponebant.

§. V. Sub mentis impedimento aut difficultate phreniticus morbus in ſcholis veterum venditabatur, quae morbi denominatio, vt vt morbi eſſentiam optime ponat, multum tamen ad inſufficientem morbi cognitionem videtur contribuiffe, ſiquidem hac morbi appellatione recta via ducebantur ad eam partem, in qua mentem ** reſidere putabant, in eaque morbi ſedem quaerebant, vnde cum mentem in alto

A 3

quafi

vid. *Cael. Aurelianum de morbis acutis & chronicis* ex edit. *Ammani pag. 2. §. 4.*

* Hanc Aſclepiadis definitionem reſutatam vide apud *Cael. Aurel. loc. cit.*

** Optima ſunt, quae contra *Carteſium B. VVedel. Phyſiolog. reform. pag. 65. num. X.* monet, & litem de ſede animae utriusque dirimunt verba, quae idem & poſt mortem *Peri- illuſtris VIR Phyſiol. pag. 53. & theoremat. Med. pag. 9.* habet.

quasi & apice corporis, cerebro nimirum sitam, corpori imperare putabant, hanc in imperio impediri existimabant, vbi sedes turbaretur aut incenderetur.

§. VI. Cerebrum, aut huius potius inuolucrum, quam meningem crassam, alii, quod omnium in corpore praesentium tunicarum origo sit, matrem duram vocant, inflammata esse phreniticis putant, quod tamen incongruum adparet iis, qui ex phaenomenis morbo coniunctis, huius originem & indolem aestimant. * Sunt autem morbi phaenomena immanis decumbentis audacia, robur inhumanum, fallax celeritas, iis, qui proximi sunt, nocendi, continuae vigiliae, quae rarissime somno turbulentissimo miscentur, metus, terror, & oculorum fugacitas, quae omnia acutissima febre, futili & incondito sermone, insulsa cogitatione & iudicatione, maximo furore, clamore, risu, non minus fletu, vrina tenui, flammea, & aestu linguae clamoso stipantur.

§. VII. Haec qui ponderat, non aequè ex sanguinis in meninge stasi, huiusque inflammatione, descendere eadem, sed morbi modum longe alium esse debere, videt. Audax enim & immane hominis robur, quid aliud quam magnos humorum nisus, & motum vehementer auctum potius, quam ex stasi depressum, nec minus agilitas & celer corporis motus, quid clarius,

* Quomodo ex concursu signorum sit cognoscenda Phrenitis, vide apud *Cael. Aurel. libr. I. cap. III. pag. 13. §. 34.* & notabile est, quod idem hic adcuratus signorum observator *pag. 8. loc. cit.* inter specialia phrenitidis signa recenset *προκιδισμόν & καεφολογίαν*. quibus continuam mentis & corporis, quae in phreniticis adest, agitationem indicare, forsitan gessit.

clarius, quam longe apertas liquidi neruei vias indicat? continuas vigilias & horridum vultum, quis quaeso conuenientius explicat, quam is, qui ex robusto liquidi neruei, inordinato & impetuoso eius ex cerebro effluxu in partes ea deducit? quam ipsam liquidi neruei vna cum sanguinis & reliquorum humorum furibundam commotionem acutissima illa febris, cum furiosa & deliriosa corporis gesticulatione satis confirmat; vnde sane nondum satis scio, an quis ex angustato & compresso cerebro, fortem humorum & liquidi neruei motum stabiliuerit, quem potius impeditum esse ex tali modo adstricto cerebro esset necesse.

§. VIII. Cerebrum autem in Phreniticis, si ex inflammata meninge tales sunt, comprimi & angustari debere, docet natura staseos & inflammationis, siquidem nulla est inflammatio, quae non sit talis ex stasi materiae deinceps inflammatae, nulla autem stasis sine tumore fiat, omnis autem tumor sit cum adfectae partis distentione, distentio vero vnius partis coniunctae parti compressionem inferat, & poros proximae aut subiectae partis angustet, ex pororum autem & canaliculorum angustatione, fluidorum fluxus & effluxus ex parte potius impediatur, quam augeatur, ex quo denique motus humorum impedimento, quies potius quam furor, debilitas corporis potius quam robur, somnus magis quam vigiliae nascuntur.

§. IX. Ex ipso itaque morbi modo impossibilitas inflammationis meningum pro phrenitide stabilenda elucet, & clarius hoc patescit, si sensatissimam cerebri indolem reputas, cuius gratia leuissima meningis compressio aut distentio insignem cerebro

compressionem, & sub hac spissas satis tenebras facultati animali obducatur, quae per modum soporis, stupiditatis, *avato Ignos*, numquam autem furiosi delirii cognoscenda dantur. Sic haec manifeste monstrant, delirium phreniticum ab iis causis, quae somnum potius inducere valent, descendere non posse, quod suo iam tempore diligens morborum observator *Caelius Aurelianus* agnoscens *Asclepiadem* castigat, quod lethargum a phrenitide nominetenus quidem, non autem iuxta indolem & modum interstinxerit, & definitionem phrenitidis eandem posuerit, quam dedit lethargi. *

§. X. Et, si verum dicere fas est, phrenitidi applicatam aetiologiam omni ex numero lethargo, nulla autem ex parte nostro, quem agitamus, morbo, quadrare, adserimus. ** Posterius ex supra dictis satis patet, prius autem ex morbo lethargico, obiter saltem inspecto, clarum fit. Lethargus enim est grauis sensuum feriatio, aut saltem deprauatio, nec minus motus animalis, pendens ex liquidi neruei ex cerebro in organa corporis influxu, per causas cerebri medullam comprimentes, impedito, cum dementia, seu obscuro delirio, multa capitis segnitie & grauitate, magna obliuione

* *Cael. Aurelianus, lib. I. in proemio, pag. 7.*

** Huc pertinent phaenomena, quae *Hippocrates sect. II. Coac. praenot. pag. m. 137.* lethargo adscribit, unde non opus est, ut cum vetustis inflammationem pro lethargo frigidam accersamus, cum lethargus ex inflammatoria intra cerebrum stasi descendat, vid. *Calmette in Riuerio reformato parte II. pag. 7.* adde quod *VVillisius parte II. de anima brutior. p. m. 258.* lethargum ex cerebri inflammatione descendere affirmet.

obliuione & febre lenta, iuncta. Causas mediatas, quae aliis soporosis adfectibus communiter tribuuntur, lethargico malo non aequè conuenire, ex phænomenis morbo coniunctis palam fit, siquidem febris illa lenta, dementia deliriosa, omnia sopori graui nupta, sanguinis in capitis partibus stagnationem, & miscelae eius exsolutionem, verbo aliqualem cerebri, seu potius meningum inflammationem in hoc morbo adesse, satis testantur, quae vltèrius inde confirmari potest, quod lethargus felicissime abscessu, vel in pectore, vel ad aures factò, soluatur, * vbi naturae robore sanguis in cerebri partibus stagnans discussus, ad remotiores partes salutariter deponitur.

§. XI. Ex modernis incongruam phrenitidis pathologiam inspexit *Villisius*, & hinc corrigendae eidem magnum animi adhibuit neruum. ** Optime acutissimus hic & simul curiosissimus vir formalitatem morbi quaerit in irritatis, inordinate, confuse & impetuose commotis animalibus, ita dictis, spiritibus, quam motus inordinationem in definitione morbi sub inflammatione eorundem exprimit, quae vtique locum habere posset, modo non, a *Prospero Martiano* seductus noster, distingueret inter calorem & flammam, & reuera inflammatos spiritus in hoc morbo agnosceret, quos machinae nostrae indoles sane non sustineret. Liceat autem nobis, quae circa formalitatem morbi meditati sumus, proferre.

B

§. XII.

* Vid. *Hippocrates in Coacis, it. III. de morbis, pag. m. 488. num. 54. de distinctiuis horum affectuum signis Cacl. Aurelian. cap. VI. lib. I.*

** *De anima brutor. P. II. cap. X.*

§. XII. * Massam humorum, quos in sinu gerimus, quamdiu sani sumus & vigemus, sal quoddam medium temperatum, ex alcalico - sulphureis cum acidis particulis benigne contemperatis, coalitum, possidere, satis constat, quod quoad vnam partem exaltatum nimis, aut euectum, largissimo modo foenerat morbos, ita quidem, vt sal acidum nimis euectum chronicos fixos, alcali autem exaltatum & asperum factum acutos morbos promat. Patet hoc ex phrenitico morbo, hic enim originem sumit ex particulis alcalico - sulphureis, in massa humorum auctis & euectis, quarum ope superantur tendentiae seri gelatinosi, & salis acidi, & hinc globuli sanguinis ex superficie salium multum aculeata nimis irritati, ab intrinseco ordinato motu dehiscunt, & fermentatiuum motum subeunt, cuius ope diastole vasorum fortis redditam similem systolen vrget, quae demum, sanguinem multum premendo, progressiuum huius motum vehementem reddit, ex quo vehementi motu effectus fortis caloris, quem febrem magnam dicunt, presso pede sequitur.**

§. XIII.

* Elegantissime Hippocrates describit morbum phreniticum, quando modum eius lib. II. de morbis his verbis prodit : *Phrenitis hoc modo se habet : sanguis, qui in homine est, magnam partem ad prudentiam facit. Vbi itaque bilis in venas & sanguinem introiuerit, sanguinem nimis mouet, & saniosum facit ex consueta crassi & motu ; unde hic calescit, calescit vero totum corpus calescit, & insanit homo, & non est in se ipso, ob plenitudinem febris & sanguinis non consuetam saniositatem & motum. Optima verba !*

** Phreniticum delirium pathognomonice ex febre acuta & valde magna coniuncta intelligitur, ita quidem, vt, vbi

§. XIII. Hinc acute febricit aegrotus, & febrilem tumultum mox magna mentis inordinatione stipatum experitur, sanguis enim in crasi & miscelae modo, prout dictum fuit, deprauatus, ad cerebrum fortiter ductus, in corticis vasculis simile liquidum nerueum deponit, quod ex acrimonia salino-sulphurea spumascens, fibrillas medullares intra cerebrum fortiter impellit, vellicat, irritat, & ad fortiozem oscillationem subeundam vrget, qua ipsa cerebri fluidum robustius premitur, in omne latas protruditur, ita quidem, vt ex fluidi istius dyscrasia, & solidarum cerebri, inprimis medullarium partium inproportionata adfectione suboriatur demum confusus iste, & impetuosus liquidi neruei intra cerebrum motus, delirii parens.

§. XIV. Aestuosus itaque hic liquidi neruei motus similiter adficit cerebri medullares fibras, quarum motitationem similis in mente perceptio, cogitatio & iudicatio, ex prima machinae nostrae indita motus lege sequitur, ita, vt impetuosum liquidi neruei

B 2

intra

febris acuta praecedit, & hanc excipit delirium furiosum, utique hoc sit Phreniticum. Monstrat hoc optime Hippocrates lib. de affectionibus, ubi haec habet: ubi Phrenitis prehendit, primum tenet mitior febris, & dolor ad hypochondria, inprimis dextra, ad hepar: quando vero quartus vel quintus factus est (dies) febris robustior fit, & dolores, & color subbiliosus fit, & mens adulteratur. Vide quoque §. 4. lib. de structura hominis, quem Hippocrates ad Perdiccam Macekonum Regem dedisse fertur. Huc pertinet etiam Celsi testimonium, quod Phrenitidem esse insaniam, quae & acuta, & in febre est, affirmat. lib. III. cap. XVIII.

intra cerebrum motum, similemque fibrillarum cerebri impulsu, utique furiosa mentis actio excipiat. Quorsum etiam multum facit, quod cerebri fluidum sic natura comparatum sit, ut motum ex humorum dyscrasia semel susceptum, certo numero, tempore & mensura seruet, nec minus cerebri solidae partes a motu semel inpresso non statim dehiscant, hinc omnino, quaecunque obiecta, organa corporis licet recte mouentia, sub inordinato tamen, & tumultuoso liquidi neruei motu menti confuse oblata, inordinate percipiantur, & pro perceptione tumultuose diiudicentur, quod impetuosum iudicium, siue delirium, multum augetur, quatenus liquidi neruei impetuosus motus, multas cerebri fibrillas simul similiter mouet, & ita multarum rerum ideas confuse resuscitat, tristes cum laetis miscet, unde phreniticos ex furioso & multum composito delirio laborare, & sub ipsa enormi hilaritate in lacrymas saepe effundi videas.

§. XV. Haec omnia perpendentes, phrenitici morbi causam non aequè in cerebri inflammatione, sed potius in inflammatoria massae humorum & liquidi neruei commotione, ex dyscrasia salino-alcalico-sulphurea concepta, quaerimus, ita tamen, ut inflammatoria commotio nihil aliud nobis significet, quam dictorum fluidorum, quoad integrantes particulas, impetuosum, vehementem & celerrimum motum, quo ipso solidae, membranaceae, & nervosae sensatissimae fortius commouentur, adeoque febris & delirium stabiliuntur. Cum hac enim aetiologia plenius conueniunt morbi phaenomena, veluti sunt robur fere incredibile, & furor immanis, clamor, impetus in adstantes &c. quae omnia non tantum sanguinem

nem aestuantem, sed & liquidum nerueum in cerebro & in toto inflammatorie commotum sequuntur. Liquidum nerueum enim in toto aestuose commoueri, in phreneticis, ipsa cerebri adfectio euincit, quatenus cerebri medullares fibrae ex fortiori liquidi neruei intra cerebrum ebullientis nisu firmiter renitentes, neruorum fluidum copiose & fortiter ex cerebro in organa corporis extrudunt, quod ex agrypnia, communiter phrenitidi iuncta, & conuulsuius motibus non raro phreniticis supra venientibus, satis patescit.

§. XVI. Cum itaque morbus hic ex febre stabilatur, & delirio furioso confirmetur, & hoc quidem strictius in cerebro, illa vero in toto sedem habeat; hinc adfirmare liceat, subiectum potius esse totum corpus, non solum cerebrum, quatenus enim febris illa permagna delirium gignit, & hoc ex humorum dyscrasia, & motus anomalia, liquido nerueo communicata, demum subnascatur, non autem febris ex delirio descendat, eatenus morbus in toto, non autem in parte quaerendus est. Vetus ille *Caelius Aurelianus* hoc cognoscens, postquam multorum de sede, siue subiecto morbi, opiniones allegauit, suam sententiam addens, inquit: * *Nos communiter totum corpus pati accipimus, etenim totum febre iactatur.* Quod utique verum adparet iis, qui morbum phreniticum non solo delirio, sed potissimum febre illa permagna, delirium producente, absolui, perpendent. Phrenitidis quoque subiectum non solum esse cerebrum, ex modernis docuit profundae doctrinae vir *Hermannus Conringius*, nec morbi modum in sola cerebri inflammatione

* Vid. *Cael. Aurel. l. f. c. C. VIII. p. 22.*

matione consistere, nec meninges inflammatas semper delirium phreniticum proferre, adserens.*

§. XVII. Et si, quae cadauera introspecta promunt, anatomica experimenta consulas, communiter quidem in iis, quos phrenitis iugulauit, monumenta inflammati cerebri reperies, quae tamen ex lethargica potius phrenitidem excipiente adfectione, quam ex ipsa phrenitide dependent.** Ea enim est membranarum cerebri, & ex his compositarum fibrarum & vasorum eiusdem indoles, ut ab humoribus nimis acribus vellicatae, demum contrahantur, & quoad diametrum angustentur, unde sanguis in transitu impeditus, subsistit, subsistens vero exsoluitur, siue inflammatur, ad quam statim & inflammationem multum facit, quod fibrae medullares cerebri sub vellicatione & oscillatione forti aliquatenus debilitatae, eo nisu, quo antea, humores amplius impellere non possint: hinc enim est, quod phrenitici circa ultimos vitae dies frequenter a delirio & robore remittant, febre insigniter iactati, sub qua tamen toti soporibus dediti fere excitari non possint; ut ita pateat, facillimum & fere naturalem transitum esse phrenitidis in lethargum, nisi debito tempore febris mitigetur, & phrenitis solvatur, siquidem experientia confirmat, duas phrenitidi successiones

* Vid. *Hermanni Conringii dissertat. de phrenitide, 1645. die 9. Ianuarii, Helmstadii habita, §. X. XI. XII. Ioan. Iac. VValdschmid T. I. Op. p. m. 670. & Franc. Calmette in Riuerio reformato, P. II. p. 62.*

** Hoc non sine ratione suspicatur *Thom. Villif. P. II. de anima brutor. c. X. p. m. 257.*

cessiones familiares esse, lethargum nimirum & peripneumoniam. *

§. XVIII. Ut autem phreniticos communiter ex lethargo mori, ipsa morbi & mortis ratio, & quam post fata cerebrum exhibet, inflammatio doceat; atamen non desunt exempla a viris fide dignis, notata, quae ex phrenitide enectorum cerebrum vel nitidum, & sine omni noxa constitutum fuisse adserunt, vel tam leuissimam in cerebro adparuisse labem, dicunt, quae isti tragoediae producendae impar fuisset: ** cum tamen, si omnis phrenitis ex cerebri & meningum graui inflammatione semper pendet, semper quoque in phreniticorum cerebris post mortem documenta grauis inflammationis adparere debere, per se sequatur. Haec itaque satis notant, phreniticum morbum non tantum in cerebro, sed potius in toto corpore, nec modum eius in inflammatione meningum, sed in impetuoso & inflammatorio humorum & liquidi neruei motu, fibrarumque cerebri inordinata & impetuosa motitatione, atque inde stabilitis febre permagna, & delirio furioso, esse quaerendum, ut ita phrenitis sit febris *** peracuta,

* Vid. Hippocrat. lib. de affectionibus; huc pertinet etiam phrenitis soporosa vid. Hipp. III. de morb. vulgarib. Galenus VI. Epid. sect. VI. VVillif. P. II. de anim. brutor. c. X. p. m. 261.

** Vid. Heurnius de pectoris morbis cap. I. ubi se phreniticum, per septem dies talem, post mortem dissecuisse, nec vllum inflammationis vestigium in cerebro deprehendisse, testatur. Vid. Valer. Cœter in obseru. anatomic. itemque Rhodius Cent. I. obs. XXXIX.

*** Recte Galenus Commentar. I. in I. prorhet. sup. axiom. I. dicit: Phrenitum vero non appellant, nisi febriat aeger, & continuo deliret: & tres illae species Phrenitidis, quarum

acuta, cum delirio continuo, furioso & vehementissimo, pendens a motu sanguinis in toto, & liquidi nerui intra cerebrum, ex dyscrasia massae humorum salino - alcalico-sulphurea, inordinato, confuso, impetuoso & vere inflammatorio facto, cum maximo corporis robore, multa audacia, nocendi animo &c. iuncta.

CAP. II.

DE

PARAPHRENITIDE.

§. I.

IN scholis medicis mentis impedimenta in acuta & chronica dispesci solent, ita, vt sub illis phrenitica, & sub his maniaca, nec minus melancholica deliria comprehendantur. Phreniticorum autem duae species statuuntur, quarum vnā phrenitidem, alteram paraphrenitidem vocant, nominibus ab ipsis artis incunabulis in nouissimam medicinam traductis. Vox Paraphrenitis composita est ex particula Graecorum *παρά* & *φρήν*, ex qua posteriori, licentiosa denominatione, facta est phrenitis, & si compositam paraphrenitidis vocem iuxta Graecorum idioma aestimes, significat febrem acutam cum delirio continuo, quod mitius est eo, quod in phrenitide sumus admirati, vno verbo mitiorem, aut si mauis, leuiorem phrenitidem, id

Galenus IV. de loc. affect. cap. II. meminit, solummodo innuunt differentiam inter mitem & confirmatum Phreniticum affectum. Febrem voco Phrenitim, eo quod ab hac incipiat, sub hac duret, & soluitur, vid. Hippocrat. I. de morb. vulgar. & lib. de affectionib.

id quod iis statim forsan arridebit, qui τὸ παρὰ Graecorum semper minuere norunt. *

§. II. In omnibus conuenit paraphrenitis cum Phrenitide, ** solo tantum gradu ab hac interstincta, quod tamen iis, qui morborum causis eruendis incumbunt, aliter statuitur, cum paraphrenitidem ratione febris & delirii cum phrenitide, ratione vero sedis morbi non item cum hac conuenire volunt. Describitur paraphrenitis, quod sit delirium furiosum continuum, cum febre acuta, ab inflammatione diaphragmatis inductum, cum tamen si penitius rem introspecias, diaphragma ab omni labe essentiali immune sit, *** & huius pro paraphrenitide stabilienda fictus reatus solam insufficientem vocis paraphrenitidis, aut potius huius diuersi significatus notionem pro causa habeat.

§. III. Φρήν in Graecorum scriptis non tantum mentem, sed etiam praecordia, strictius diaphragma significat, forsan quod ob huius partis sensibilitatem, & ad vitam absolutam necessitatem, mentem hic sedem fixisse, aut menti arctius cum diaphragmate commercium intercedere putarent. Ex hoc autem duplici vocis Φρήν significatu non satis interstincto, insufficientis illa paraphrenitidis pathologia videtur subnata, ita, vt,

C

vbi

* Ita Hippocrates III. de morbis leuiorem anginam παρανο-
υάγχην vocari dicit. Vide etiam Anut. Foesium in Oe-
conomia Hippocratis pag. 292. sub voce παραπληγία.

** Paraphreniticum morbum ex Galeni auctoritate diaphrag-
matis morbum factum esse, recte monet Villif. l. f. c.
& Galenus V. de loc. affect. cap. IV. ipse fatetur, morbum
paraphreniticum non multum a phrenitide differre.

*** Vid. Tb. Villif. l. f. c. p. m. 257.

vbi Graecorum primaeui mitiorem phrenitidem sub paraphrenitidis titulo prodebant, illorum posterii ibi morbum ad diaphragma situm intelligerent, quem errorem satis sane notat Hippocrates, quando praecordia, siue diaphragma, titulum *Φπν* non reuera nec natura, sed fortuito & immerito accepisse, grauiter monstrat. *

§. IV. Morbum paraphreniticum in diaphragmate sedem habere, vterius sibi persuadebant Graeci, quia in illo respirationem valde impeditam esse, saltim maximis moliminibus, & anxie illam celebrari, videbant. Ab hoc enim phaenomeno statim recurrebant ad diaphragma, quippe quod in respirationis negotio principes partes agere, non ignorabant. Speciosum hoc primo intuitu argumentum videtur, ad demonstrandam diaphragmatis in paraphrenitide labem, quod tamen, vbi in omnibus acutis febribus respirationem ex pondere sanguinis, & motu eius intra pulmones vehementi valde impediri, aut laboriosam fieri, & hanc respirationis difficultatem in magna paraphrenetica febre, pro ipso febris gradu, insignem esse, pensitaueris, multum forsitan roboris amittet. **

§. V. Circa hoc ipsum autem respirationis impedimentum, quod in paraphreniticis adesse consuevit, non negamus, vtique hoc ex praeternaturali diaphragmatis adfectione condescendere, hanc vero primariam

* Vid. *Hippocrates de sacro morbo.*

** De signis horum affectuum distinctiuis agit *Galenus V. de loc. affect. cap. IV.* quae tamen, quia exacte etiam quadrant phrenitidi, nullam differentiam, praeter gradualem, stabiliunt, quorum quoque facit, quod diaphragmatis dolorem phreniticis adscribat *Hippocrates lib. de affectionib.*

mariam esse, & delirium paraphreniticum vnice producere, non probamus, sed in sola spastica oscillatione, per liquidi neruei tumultuosum in eius musculos influxum inducta, consistere, adeoque respirationis impedimentum in paraphreniticis ex pulmonum intentata oppressione, & spastica diaphragmatis adfectione stabiliri, inferius monstramus. Vbi vero ex veterum sententia morbus paraphreniticus in diaphragmate constitutus erat, tunc, qui hos excipiebant, artis cultores, eum inflammatorium esse, & stricte diaphragmatis inflammatione absolui, concludebant, denominatione morbi seducti, cum prout omnia desinentia in iritis, inflammationem significare, sic etiam speciatim paraphrenitidem diaphragmatis inflammationem notare, putarent. Ex quibus lubricis morbi paraphrenitici fundamentis illud iam patescere puto, quod morbus hic non ita certo in diaphragmate quaeratur, qui certius in toto corpore haeret.

§. VI. Paraphrenitidis, non secus ac phrenitidis, subiectum, totum esse corpus, non vero vnice diaphragma, ipse morbus cum phaenomenis, quibus stipatur, consideratus, docet. Morbus a febre permagna incipit, & dies aliquot superans, homini mentem emouet, vnde ille sibi non constat, absurde loquitur, intra verba desipit, volubilis lingua mentem praecurrit, fugaces oculi in orbita circumerrant, per omne tempus vigiliis agitur aeger, adstantibus nocere cupit, non raro in subitos cachinnos, & hallucinationes soluitur, vehementer & inaequaliter spiritum ducit, interea multas gesticulationes edens, furiose delirans, quidue faciat, ignorans nec considerans. Haec omnia si reputes, morbum paraphreniticum a febrili humo-

humorum motu, in toto praesente, incipere, inordinato liquidi neruei intra cerebrum motu, a febris magnitudine inducto, confirmari, & legibus motus, quae inter mentem & corpus commercium instituebant & seruabant, alteratis, mentis a corpore abalienatione facta, absolui, plenius tibi dicunt.

§. VII. Illud vero respirationis laesae symptoma, quo medicorum protoplasti pro argumento septi inflammati utebantur, in specie docet, paraphrenitidem ex diaphragmatis inflammatione descendere non posse. Ad quod monstrandum praesupponimus, diaphragma vnice ad motum subeundum esse factum, motumque eius duplicem esse descensorium & ascensorium, illumque pro inspiratione, hunc pro expiratione celebrandum. Quod si itaque negari non possit, ibi crispaturam & vehementem contractionem fibrarum adesse, vbi inflammatio obtinet, omnem autem diaphragmatis spasticam & inflammatoriam quoad fibras contractionem, legitimam descensum, siue complanationem blandam eius, pro inspiratione absolute necessariam, utique impedire, diaphragmatis porro complanationem laesam inspirationem suppressere, quod si, inquam, haec negari non possint, tunc omnino sequitur, in paraphreniticis inspirationem nullam esse posse, si paraphrenitis ex inflammato septo pendet. Iam vero videmus, in paraphreniticis inspirationem magnam & vehementem esse, expirationem vero breuem & coactam, ita ut pateat, diaphragma non tam in complanatione, quam potius in remissione impediri, ex quo satis manifeste deducitur, in *paraphrenitide diaphragma inflammatum esse non posse.*

§. VIII. Est tamen sua diaphragmati vena in paraphrenitide, quam iam emedullabimus. Respiratio in paraphreniticis inaequalis est, ex longa & vehementi inspiratione, breuissima vero, coacta, abbreviata & quasi abrupta expiratione composita. Phaenomenon hoc ex inordinato & impetuoso liquidi neruei, prout in cerebro, ita etiam extra eundem motu, pendet; siquidem liquidum nerueum in cerebro tumultuose agitur, simili motu extra hoc pergit per nervos phrenicos in diaphragma, ita ut contractio harum fibrarum vegeta & robusta, similem sortem diaphragmatis complanationem efficiat, ob cuius sortem complanationem thorax valde ampliatur, & ita aer magno nisu in pulmones ruit, unde est, quod aeger vehementer aerem introspiret.

§. IX. Diaphragma vero ex intertextis membranaceis & nervosis fibris, non tantum valde sensibile est, sed etiam ita constitutum, ut motum, quem ex robusta causa semel suscepit, diu etiam seruet. Quam ob causam ex forti & impetuoso liquidi neruei influxu fortiter complanatum, a complanatione non, nisi coacte, remittit, unde vehementer factam inspirationem breuissima & coacta sequitur exspiratio, quatenus diaphragma, ob robur fibrarum sortem complanationem, robusteque factum descensorium motum, relaxari, & ita in fornix plenarie redire, sub his autem homo recte exspirare non potest. *Quae itaque in paraphreniticis adest exspiratio, coacta & brevis est, quasi interrupta, cum non ex remittentibus diaphragmatis fibris, sed ex his coacte motis, descendat.*

§. X. Ad hoc expirationis impedimentum contribuit sanguis in pulmonum viscere fortiter com-

motus.

motus. Viscus enim hoc spongiosae structurae, a fortiter nitente sanguine ita distenditur, ut subsidere, & in se redire fere non possit. Cum itaque pro expiratione, remissione diaphragmatis, & pulmonum subsidencia absolute opus sit, ambo autem haec in paraphrenitide impediuntur, hinc expirationem insigniter laedi, necesse est. Hanc expirationem ex sanguinis intra pulmones ebulliente, & valde nitente motu experiuntur omnes fere, qui ex acuta febre decumbunt: & ipsa in continuis febribus occurrens, siue potius semper praesens praecordiorum anxietas huius impeditae expirationis species est, nec minus, si recte advertas, in omnibus phreniticis simile etiam expirationis impedimentum, ex anomalo, impetuoso sanguinis & liquidi neruei motu atque influxu stabilitum, prehendes.

§. XI. Ex his ergo phaenomenis morbo coniunctis, & morbi ipsius essentia forsitan non inepte concludimus, *paraphrenitidis causam non in diaphragmatis inflammatione consistere.* In omnibus similis existit paraphrenitis ipsi phrenitidi, & illius ratio non secus ac huius, in sola sanguinis & liquidi neruei crasseos & motus anomalia quaerenda est. Sanguis nimirum quoad actiuiores salino-sulphureas, quas in sinu gerit, particulas, ex rerum sex non naturalium non satis circumspecto usu, euectus & exaltatus, nec minus serum a naturali gelatinositate, dulcedine, & temperante indele remittens, motum fermentatium subit, fibras vasorum & pororum elatere pollentes, vellicat, irritat, & ad fortiorem systolen, siue oscillationem vrget, ob quam sanguis impetuose pressus, vehementer in toto discurrit, ex quo tumultuario tam intrinseco, quam pro-

progressiuo humorum motu febris stabilitur, quae ex continuis, magnis, & periculosis his motibus, continua, magna & vitae satis insidiosa est.

§. XII. Ex fonte similis ritus deriuatur, liquidum nimirum nerueum, eadem dyscrasia laborans, ex sanguine salino, acri, alcalico, sulphureo organico decerpitur, quod tam acrimonia & elasticitate, quam reliqua motus anomalia, sensatissimas cerebri fibrillas inordinate & impetuose impellens, sub hoc inordinato motu omnia rerum simulacra menti confuse offert, & fibris cerebri iam consuetos factos motus tumultuarie repetit, atque sic rerum ideas semel impressas confuse suscitatur, mirumque inter se miscet, hilares tristibus, seueras iocosis iungendo. Vnde cogitatio & iudicium de rebus obiectis intra mentem absurda fiunt, & quidem pro impetuosa & confusa perceptione, furiose homo cogitat, similiterque iudicat, id quod acute & furiose dilirare dicitur.

§. XIII. Ex febre itaque & delirio, utroque magno & continuo, coalescit paraphrenitis, in omnibus, prout dictum fuit, phrenitidi similis, nisi quod ambo hic sint mitiora, & quae in phrenitide peracuta, hic acuta febris, nec minus delirium, quod in illa vehementissimum, in hac vehemens existat. Itaque forsitan non errauero, si *paraphrenitidem febrem acutam atque magnam, cum debementi furioso delirio iunctam, ex sanguinis & humorum in toto, liquidique neruei in cerebro impetuoso & inflammatorio motu, ex impropor-
tione sanguinis, salino - alcalico - sulphurea facta, pendentem, multo corporis robore & aegroti audacia stipatam,* dixero.

CAP. III.

DE

PROGNOSI ET CVRATIONE PHRE-
NITIDIS ET PARAPHRENITIDIS.

§. I.

Phreniticus & paraphreniticus adfectus tam facile cognoscuntur, vt diagnosticis signis inhaerere, superfluum esset, cum febrem & delirium dissimulare aegri non possint.* Ab aliis autem deliriis distinguuntur haec, & quod continua, acuta & vehementiora sint, & febre stipentur, quodque non diu durent, sed vel septem dierum spatio, aut in salutem, aut in mortem terminentur, cum maniaca & melancholica deliria, annum & quod excurrit, superent. Vtrumque malum, phrenitis nimirum & paraphrenitis, semper periculosum est, numquam satis tutum, & ad bonas etiam notas dubium.** Salutis tamen spes micat, vbi aeger, qui primis diebus vehementissime delirabat, sequentibus diebus sine sopore molliter se gerit, & vbi vrinae semper rubicundae, quarta vel quinta luce cum sedimento adparent, nec vnquam intra hoc spatium albicantes

* Signa, quibus imminens Phrenitis indicatur, multa tradita sunt ab Hippocrate in *Coacis praenot.* ex quibus certissimum & subita vrinae rubicundae in febribus acutis in albam mutatio, vid. *Hippocrat. IV. aph. 72.* Notae, quibus praesens phrenitis deprehenditur, ex febre permagna, & delirio furioso desumendae sunt. Vid. *Cael. Aurelian. loc. cit. p. 14.* saepe etiam oculi fixi immoti phrenitidis praesentiam monstrant. Vid. *Hippocrat. I. praedict. num. 124.*

** De Prognosi phrenitidis vide *Hippocratem in lib. praedict.* itemque in *Coacis praenot.*

cantes fiunt, simulque alius figurata ordinate reddit: quae omnia eo firmitus salutem nuntiant, si somnus ordinatus accedit, & aeger relipiscere incipit, ita quidem, ut, licet quasdam vanas imagines accipiat, mens tamen illis non sit addicta.

§. II. Grauius decumbit, cui tertia aut quarta a febre luce mens magis emouetur, quod hoc ex febris valido & morbi naturae inconstituto, incremento factum est. Simile periculum etiam incumbit ei, cui phrenitis ne minimam quidem relaxationem concedit, sed febris & delirium manifeste increfcunt, quibusque oculorum flammeus rubor, rigidus toruor, aut conuulsiva intra orbitam circumuolutio superuenit. Alius quae praeter modum silet, aut quae fluida, simul nigricantia fundit, vrina quae destillat, & intra aliquod horarum spatium albicans atque difficilis fit, tam vitalium secretiorum, quam excretiorum motuum, sub his autem momentosum mentis a corpore diuortium digito monstrant, & ita mortis periculum satis indicant.

§. III. Extra omnem salutis spem positus est, cui nec alius nec vrina secedit, qui floccos legit, parietes carpit, qui tremula manu aerem, muscas, quas sibi fingit, lucem capere studet, cui nutans & tremebundum caput confuse circumuoluitur, quique titubante lingua, & interrupta voce incondita rerum simulacra nectit. Est quoque, ubi phrenesi detentus superciliosa fronte obiecta quaeuis subridet, * quod ipsum cynici spasmi, aut strabismi non raro species est, particularem conuulsionem breui ab vniuersali exceptum iri, prodens, quam etiam instare singultus, ructus, vomituritio, stridor dentium & epileptica corporis adfectio firmiter indi-

D

cant,

* Varios modos, quibus se phrenitis manifestat, vide apud Celsum lib. III. cap. XLIII.

cant, in his mors ostia pulsat, quae anxiae passionis sat gratus finis esse solet. Vbi itaque nec natura, nec ars, nec medicus salutaris quid efficere possunt, ibi mors plerumque sub soporis, aut conuulsionis modo ingruit, & satis iactatum miserum motuum extinctione quietum reddit.

§. IV. Vehementes hi morbi utique medici operam postulant, hancque citam, * & secundum adfectus indolem, atque artis regulas institutam: quo loco tamen satis patebit, morbos hos in causis & fiendi modo conuenientes, vnam etiam eandemque curandi methodum exposcere, & omne id, quod curationem horum morborum interstinguit, in maiori, quae in phrenitide, leniori autem, quae in paraphrenitide est, adfectione esse quaerendum, adeoque forsitan modum adhibendorum & dosin, non item essentiam eorundem pro his morbis curandis differre debere. Cum itaque indicans horum morborum sit sanguis dyscrasia salino-sulphurea laborans, & liquidum nerueum inde in crasi & motu inordinatum & confusum factum: hinc necessario pro curandis his morbis opus est, vt 1. dyscrasia salina alcalico-sulphurea massae humorum corrigatur, serum blandum dulce restituatur, & motus humorum aestuosus mitigetur. 2do liquidum nerueum dulcificetur, & huius robur infringatur. 3. motus liquidi neruei intra cerebrum ordinatus pacatus fiat, & rerum ideae menti placide & conuenienter offerantur.

§. V. Primam intentionem explent omnia ea, quae temperante virtute praedita sunt, in quibus optima existunt absorbentia, terrea, corallia praeparata, lapides cancrorum praeparati, conchae praeparatae, ebur sine igne,

* Eleganter *Celsus loc. cit.* monet: vbi res patitur, festinanter esse subueniendum.

igne, cum nitrosis, antimonio diaphoretico, arcano duplicato, nitro depurato, antimoniato, iunctis antispasmodicis cinnabarinis, mixta, atque ex aqua florum nymphaeae, florum liliorum alborum, florum sambuci, persicorum, anagallidis, ceraforum nigrorum &c. propinata. Ipsa quoque aquosa, diluentia, ex hordeo cum cornu cerui, radice scorzonerae & cortice citri decocta, serum lactis caprinum, cum succis herbarum temperantium, expressum & infusum, emulsiones ex feminibus quatuor frigidis maioribus, cum aquis emollientibus, & refrigerantibus compositae, multae forsitan erunt efficaciae. Quorsum etiam acidula temperantia, tinctura florum papaveris rhoeados, rosarum, violarum, clyssus antimonii sulphuratus, spiritus salis dulcis, spiritus nitri dulcis, ipse vitrioli spiritus,* & ratione febris lenissima bezoardica, pulvis bezoardicus minor Wedelii, pulvis bezoardicus albus Ludouici, pulvis pannonicus ruber, cum cinnabarinis & nitrosis intermixta pertinent.

§. VI. Secundum scopum exhauriunt partim iam recensita, partim vero venaesectio, euacuandi & deriuandi intentione, in brachio, sub lingua, aut in pedibus instituta, cum multo sanguine, & omnia ea, quae motum liquidi neruei fortem infringere possunt, in quibus sunt obiecta, quae terrorem incutiunt aegro, quo loco etiam vinxisse, aspere allocutum esse, subito terruisse, grauibus comminationibus, & ubi opus est, atque subiecti conditio fert, ipsis fustigationibus excepisse aegrotum, saepius profecisse, visum est. His probe obseruatis motus liquidi neruei intra cerebrum, quae tertia intentio erat, satis pacatus reddi solet, & rerum ideae iuxta sui indolem

* De effectu spirit. vitrioli in Phrenesi, vid. *Sydenham sect. V. op. c. 2.*

lem menti iterum offeruntur, si modo per morbi grauitatem naturae & remedio amplius locus sit; ita tamen, vt decrefcente furore multum etiam valeant sermones placide & prudenter, fecundum infanientis animum & conditionem instituti, atque fenfim facta mentis ad cogitationes ordinatas adfuefactio, quibus faepe praemiſſis iis, quae motas in corpore turbas componunt, ad frugem & fanam mentem homo redit. *

§. VII. Cum itaque omnis cardo phreniticos adfectus curandi circa humorum dyscrasiam, & motum inflammatorium temperandum verſetur, hinc hos ſcopos medicus paucis quidem, aſt in morbi naturam directis remediis, ſi alias per morbum poſſibile eſt, obtinebit. Statim ac ad phreniticum accedit, venam ſecet, & ad vncias ſex, octo vel nouem ſanguinem mittat. **. Sanguine miſſo, *Rec.* aquae flor. nymph. endiuiae, flor. lil. alb. aa. vunc. 2. ſambuc. vnc. 1. anagall. ceraſ. nigr. aa. vnc. ſem. ſoluatur in his nitri depur. drachm. 1. m. d. ad vitr. *Rec.* puluer. bez. min. B. Wed. alb. Ludou. aa. drachm. 1. cinnab. nat. ſcrup. 2. nitri depur. gr. v. m. f. pulu. diuide in quinque partes aequales, d. ſ. alle drey Stunden einen Theil mit vnc. 2. obiges Waſſers vermiſcht einzugieſſen. Circa velperam paretur ſequens temperans, demulcens & anodyna emulſio: *Rec.* aquae endiuiae, rub. idaci, flor. nymph. ceraſor. aa. vnc. 1. ſem. 4. frig. mai. aa. drachm. 1. f. l. a. Emulſio, colaturae adde puluer. bez. alb. Ludouici ſcrup. 1. Sir. papau. alb. parum, m. d. ad vitr. S. Ruhe-
Milch/

* Vid. Bagliu. lib. I. prax. cap. XIV. Celfus lib. III. cap. XVIII. Alexand. ab Alexandr. dier. genial. lib. VI. cap. V.

** Vid. Cael. Aurelian. I. de morb. acut. cap. XV. Celfus lib. III. cap. XVIII.

Milch/ von solcher alle Stunden einen Pöffel voll ein-
zugießen/ und die Nacht durch damit zu continuiren.
Secundo die tam pro leniter subducendis aluinis scyba-
lis, quam pro temperanda humorum massa, *Rec.* rad.
lil. alb. drachm. 2. herb. anagall. c. t. lactucae, endiuiae,
portulac. flor. nymph. violar. aa. man. 1. caric. ping. n. 3.
c. c. gr. m. coque ex suffic. quant. aquae simpl. calaturae
Rec. vnc. 6. adde nitr. depur. drachm. 1. m. d. cum pert.
S. Erweichend und alterirend Elystir/ solches so fort
zu appliciren.

§. VIII. Cum hoc intra corpus datum est, & intus
operatur, sibi relinquendus est aeger, & quantum fieri
potest, coercendus, quo quietum se contineat, nec cor-
poris nimia iactatione clysmatis operationem praeco-
cem reddat. Sub hoc vero spatio paretur sequens:
Rec. rad. alth. scorz. bardan. aa. drachm. 1. lb. atripl. satiu.
flor. nymph. violar. aa. man. 1. lb. beccabung. man. sem.
flor. sambuc. p. 2. hordei mundat. m. 1. sem. tamarindor.
mundator. drachm. 6. passular. min. drachm. 3. cortic.
citr. rec. num. 1. c. c. gr. m. coque ex f. q. aq. f. colat.
recip. mens. 2. solue in his nitri depur. drachm. 2.
adde sir. de toto citro q. f. ad grat. m. d. ad lagenam,
S. von solchen alle 1. oder 2 St. einen Becher voll ein-
zugießen; cuius loco etiam simplex decoct. hordei cum
rad. scorz. & cortic. citr. sufficere posset. Circa vesperam
autem emulsionem supra positam repetere poteris.

§. IX. Cum nec febri, nec furori aliquid derogatum
esse tertio die videas, *Rec.* lapid. canc. praeparat. antim.
diaph. aa. drachm. 1. puluer. pannon. rubr. cinnab. nat.
ppt. aa. drachm. sem. nitri depur. gr. 12. m. f. pulu. diuid.
in 6. partes aequales, d. f. alle 2 St. einen Theil mit
dem oben angeführten vehiculo einzugießen/ und da-
mit diesen Tag zu continuiren. Quarto mane eodem
tenore

tenore durantibus febre & furore, venam raninam seces, & sanguinem ad vnc. 4. vel 5. mittas, post cuius missi-
nem puluerem praemissum, & decoctum pro potu ordi-
nario datum repetas, & si (quod tamen ex supra posita
methodo non facile contingit) aluum officii immemo-
rem esse cognoueris, clyisma supra positum iterum in
corpus des.

§. X. Quinto die, *Rec.* Tinct. bez. camphorat. mixt.
simpl. aa. drachm. i. m. d. ad vitr. *S.* Früh um 8. Uhr
12. Tr. mit folgendem vehiculo zu nehmen; vel *Rec.*
Tinct. bez. B. Wedel. mixt. S. aa. drachm. i. m. d. ad vitr.
S. vt supra. *Rec.* Aquae cerasor. nigr. flor. nymph. aa.
vnc. 3. m. d. ad vitr. *S.* Obige Tropfen assemabl mit
vnc. 2. von diesem Wasser einzugießen. *Rec.* Pulu. bez.
min. Wed. arc. dupl. a. drachm. i. cinnab. ppt. antimon. d.
aa. drachm. sem. diuid. in sex partes d. *S.* Morgens um
10. Uhr einen Theil.

§. XI. Post meridiem, *Rec.* Essent. anagallid.
drachm. 2. spirit. nitri dulc. scrup. i. m. d. ad vitr. *S.*
Nachmittags um 2. Uhr mit vnc. i. aquae fl. chamom.
20. Tr. einzugießen. Hora quarta vespertina repetatur
puluis §. X. ordinatus. Circa noctis vero principium
imperetur sequens emulsio: *Rec.* Aquae endiu. cichor.
flor. samb. rub. idaei, pap. rh. a. vnc. i. sem. 4 fr. mai. citr.
excortic. a. drachm. i. f. l. a. emuls. colatur. adde sir. pap.
alb. parum m. d. ad vitr. *S.* Alle Stunde ein oder zwey
Löffel voll einzugießen/ und solches die Nacht durch
zu continuiren. Est quoque remediis topicis locus,
quae multis practicorum valde frequentantur, qui sub-
plantalia ex fermento panis acri, cum puluere absinth.
sale gemmae & aceto subacto parant, quae aliis etiam
ex terra bolari cum sale & aqua, aut aceto permixta
componuntur, quaeque tutius forsan sunt, quam vbi
vnguenta

vnguenta* ex alabastro, croco, papauere &c. parata, aut alia epithemata frigida in caput dantur.

§. XII. His ipsis in sextum & septimum diem continuandum est, quo, nisi morbus soluitur, mors subingruit, vel alius morbus succedit. Multum vero ad hunc morbum sanandum facit victus & regiminis ratio, quam sequenti methodo medicus imperet. In aere temperato, plus tamen ad frigidum quam calidum inclinante degat aeger, cibo tenui, refrigerante & temperante, ex-carni vtatur, panatellis, iusculis auenaceis, hordeaceis cum glycyrrhiza & passulis minoribus, pomis Borsdorfianis cum passulis & semine anisi, sine vino coctis, victitet. Potus vero sit dilutus, mere aquosus, subacidulus, copiosus,** absolute non vinosus, motus corporis & animi, quantum quidem arte & coercionibus obtineri potest, molliantur,*** & quies atque somnus studiosè quidem, prudenter tamen concilientur, quibus omnibus maximum pondus addit motuum se - & excretoriorum ratio probe instituta & seruata.

§. XIII. Aduersus hos adfectus autem, medicum se pro cuiusque gradu gerere, necessarium est, & remedia cum ipso morbo & eius causis probe ponderasse, optima medicina est. Sunt tamen & quaedam coronidis loco notanda, in quibus praecipuum est, quod † calida remedia & consilia id in phreniticis & paraphreniticis sint, quod

* Optime monet Celsus lib. III. c. XVIII. *Asclepiadem vnguinosa superuacua esse dixisse, quoniam in lethargum saepe conuertunt.*

** De vino in phreniticis noxio, vid. Hippocrat. lib. de affection. p. m. 518. num. 30.

*** Vid. Hippocrat. loc. cit. Vid. Liuius lib. I. cap. XVIII.

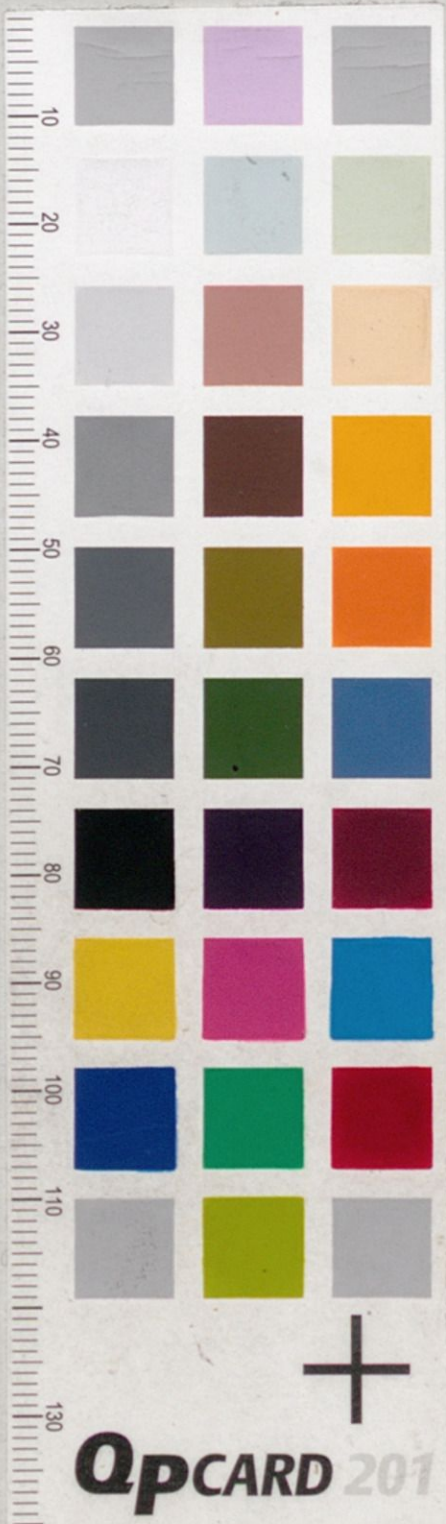
† Lib. II. de morbis sub fin. Hippocrates affirmat, quod omnes, qui ex febre ardente intereunt, intereant ex siccitate.

quod oleum est camino, & quod delirium in his morbis vna cum febre multum augeatur, vbi ex difflandi & resoluendi intentione bezoardica actiuiora, ipsaque camphorata exhibeas. * Anodyna quoque & in his *opiata* summe necessaria aestimantur, quo somnus paretur, quae tamen, tantum abest, vt morbo huic conueniant, vt potius eundem confirment, aut in lethargum mutent, siquidem expansiua horum operatio humores ita pandit, vt solidae inde tensae extra actiuitatis sphaeram ponantur, & necessarium fluidis impulsu largiri non possint, vnde in subtilissimis cerebri vasculis, ita in tono superatis, sanguis subsistit, inflammatur, & lethargus inducitur.

§. XIV. Nec ignoramus, quod epithemata illa ex refrigerantibus parata frontalia, egregia habeantur in phrenitide & paraphrenitide compescendis remedia, quae tamen impetuose figendo motum sanguinis, & subitam mutationem in crasi & motu huic inferendo, satis periculosa & lethargo accelerando apta esse, puto. Et ita quoque nondum satis noui, ** an vesicatoria, quae acrimoniam insignem sanguini communicant, & sub hac motus humorum egregie augent, nec minus solidis partibus fortiorem oscillationem inducunt, vtroque autem modo febrem augent, & sub huius augmento delirium confirmant, conducant phrenitidi & paraphrenitidi.

* De noxia Opiatorum operatione in phreniticis, vid. *Cael. Auer. lib. I. de morb. ac. c. XVII.* quo loco etiam asserri possunt, quae ex *VVillif.* notat *Ramazzin. diatrib. de morb. artif. c. XX.*

** *Th. VVillif. part. II. Pharm. Rat. sect. III. cap. III.* inter contraindiantia vesicatoriorum optime ponit statum sanguinis biliosum. Vide etiam, quae contra vesicatoria habet *Bagliu. in animaduers. in pract. nou. §. 3. & 4.*

© SUB GÖTTINGEN/GDZ